

Centrum för Territoriell UtvecklingsPlanering

Blekinge Tekniska Högskola

Årsrapport 2001

Centrum för Territoriell UtvecklingsPlanering är ett nationellt kompetenscentrum. CTUPs ambition är att bidra till en samhällsplanering som förmår integrera samhällsvetenskapliga, humanekologiska och tekniska perspektiv. Förståelse av sociala förändringsprocesser, insikter om samspelet mellan människa och miljö samt kunskaper om resurshushållning är tre viktiga ben för en övergripande samhällsplanering.

CTUP:s primära uppgift är att utföra forskningsuppdrag och fortbildning för externa uppdragsgivare. Uppdragen utförs i första hand av forskare knutna till Institutionen för fysisk planering och Institutionen för ekonomi och management. I den mån relevant kompetens saknas inom Blekinge Tekniska Högskola engageras forskare och lärare från andra universitet och högskolor.

Intressenter

CTUP är en självständig enhet inom högskolan och leds av en styrelse bestående av företrädare för centrals intressenter. Under 2001 utgjordes intressenterna av Boverket, Lantmäteriet, Länsstyrelsen i Blekinge, Naturvårdsverket, NUTEK, Riksantikvarieämbetet, VINNOVA och Östersjöinstitutet.

Styrelse

- Adj. professor Gösta Blücher, Blekinge Tekniska Högskola (Ordförande)
- Generaldirektör Ines Uusmann och divisionschef Ulf Troedson, Boverket
- Generaldirektör Joakim Ollén och produktchef Lennart Sohlin, Lantmäteriverket
- Generaldirektör Lars Erik Liljelund och enhetschef Marie Larsson, Naturvårdsverket
- Avdelningschef Kurt Ekelund och seniorrådgivare Gösta Oscarsson, NUTEK
- Generaldirektör Per Eriksson, Vinnova
- Riksantikvarie Erik Wegraeus, Riksantikvarieämbetet och avdelningschef Sven Göthe
- Länsarkitekt Ann-Marie Svensson, Länsstyrelsen i Blekinge
- Verkställande direktör Yvonne Sandberg-Fries och enhetschef Bo Löwendahl, Östersjöinstitutet
- Professor Eva Öresjö och professor Lars Emmelin, Institutionen för fysisk planering, BTH
- Universitetsadjunkt Anders Nilsson, Institutionen för ekonomi och management, BTH

Forskningsuppdrag

CTUP har under året genomfört fyra externfinansierade forskningsuppdrag.

CTUP var svensk representant i INTERREG IIC-projektet *Th Baltic Manual, Sharing Expertise in Spatial Planning*". Projektet leddes av German Academy for Regional Research and Regional Planning. Uppgiften var att utarbeta en ordbok/manual om planering och planeringssystem i Polen, Tyskland och Sverige. Ordboken/manualen består av två delar. Den ena delen är en ordbok där ca 200 planeringstermer översätts och förklaras. Den andra delen innehåller en presentation av de tre ländernas konstitution och planeringssystem.

CTUP har också varit involverad i ett annat INTERREG IIC-projekt om *The South East Baltic – Future Transport Pattern and the TEM/TER Development Zone*. Projektet syftade till att undersöka vilka effekter på transportflöden och regional utveckling en ökad ekonomisk integration i sydöstra Östersjön får. CTUP var, tillsammans med Internationella Handelshögskolan i Jönköping och Lunds universitet, ansvarig för analysen av de regionala effekterna av integrationen. En konklusion var att den geografiska närheten till Polen inte gav sydöstra Sverige några fördelar, när det gällde att dra fördel av en ökad ekonomisk integration i sydöstra Östersjön. Den ekonomiska strukturen va i detta avseende av större betydelse än det geografiska läget. Sydöstra Sverige kännetecknas av att arbetskraftsintensiv industri utgör en förhållandevis stor del av näringslivet. För denna typ av produktion innebär integrationen ökad konkurrens från producenter med arbetskraftskostnader som bara utgör en bråkdel av de svenska. Integrationen kommer därför att tvinga fram strukturrationaliseringar inom den arbetskraftsintensiva industrin i sydöstra Sverige.

På uppdrag av Boverket har en studie av planeringsförutsättningarna i snabbväxande regioner genomförts. Fysisk planering tar i allmänhet sin utgångspunkt i den befintliga fysiska strukturen, varvid tillväxten i regionen manifesterar sig som successiva tillskott i denna. Utformningen av tillskotten i bebyggelsen relateras sällan till konkreta föreställningar om den långsiktiga utvecklingen i regionen. Under normala omständigheter representerar detta förfarande inget påtagligt problem, då tillväxten i bebyggelse sker förhållandevis långsamt. Det är därför först på mycket lång sikt som de marginella årliga tillskotten bidrar till att förändra strukturen i bebyggelsemönstret. I regioner med snabb ekonomisk tillväxt är bilden en annan. I sådana regioner de totala effekterna av utbyggnaden stora redan inom överskådlig tid. En väg attika framsyntheten i planeringen i sådana regioner skulle kunna vara att använda sig av framtidsbilder. I detta projekt testades användbarheten av konkreta framtidsbilder i en sådan planeringssituation. Det konkreta studieobjektet var stadsregionen K2K(Karlskrona-Ronneby-Karlshamn). Tredjeårsstudenterna på fysisk planering fick uppgift att skissera två renodlade framtidsbilder för bebyggelsemönstret. I det ena alternativet förutsattes tillväxten ske i K2K tre stadskärnor, medan den i det andra alternativet skedde naturnära längs kuststräckan. Den analytiska uppgiften bestod i att studera de planeringsproblem och målkonflikter respektive utbyggnadsmönster gav upphov.

CTUP har på uppdrag av VINNOVA genomfört en kunskapsöversikt om regionala innovationssystem. Regionala innovationssystem, kluster och Triple Helix är tre begrepp som spelar en central roll i regeringens forsknings- och näringspolitik. Den politiska målsättningen är skapa dynamiska regionala innovationssystem och bygga nya industriella kluster. Triple Helix betraktas som ett sätt att arbeta för att uppnå det förstnämnda. CTUP:s uppgift var att göra en genomgång av forskningen inom dessa områden för att klargöra innebörden i de tre begreppen. Uppmärksamhet skulle också ägnas åt kan göras för att uppnå de formulerade politiska målen. Kunskapsöversikten visade två väsentliga saker. För det första kännetecknas forskningen inom området av att den fokuserar uppmärksamheten på den nationella nivån. Med innovationssystem avses i allmänhet nationella innovationssystem. Med kluster menas på motsvarande sätt kluster inom en nation. Enskilda forskare har försökt att översätta dessa nationella modeller till den regionala nivån. Det råder emellertid fortfarande oklarhet om hur analytiskt fruktbart det är att tala om regionala innovationssystem. På motsvarande sätt har diskussionen av kluster kopplats samman med den gamla teoribildning om industriella distrikt, varvid klustren blivit regionala till sin karaktär. För det andra präglas den vetenskapliga diskussionen av innovationssystem och kluster av en önskan att förstå samhällsutvecklingen. Historiskt har politiken spelat en undanskymd roll som skapare av såväl innovationssystem som kluster. Skall begreppen användas som utgångspunkt för att föreskriva vad som skall göras för att främja regional utveckling krävs det därför ytterligare forskning.

CTUP har på eget initiativ initierat ett förprojekt om planeringsproblem i samband med utbyggnaden av infrastrukturen för tredje generationens mobiltelefonsystem (3G). Särskild uppmärksamhet har riktats mot tillståndsprocessen i samband med uppförandet av telemasterna.

Doktorander

Tre doktorander har under året varit knutna till CTUP.

Kristina Nilsson har under året lagt fram sin licentiatavhandling vid KTH om planering för hållbar utveckling. Avhandlingen är en studie av planeringsprofessionens hållning till hållbar utveckling. Syftet var att studera kommunala planerares erfarenheter när det gäller att använda kommunal planering om en arena för att skapa ett mer hållbart samhälle.

Johan Cronehed, som har sin arbetsplats vid Institutionen för fysisk planering, undersöker hur Blekinges omvandling från industrisamhälle till informationssamhälle påverkar invånarnas föreställningsvärld och levnadsförhållanden. Studien riktar uppmärksamheten mot vad som händer i personers yrkesverksamhet till följd av informationsteknologins utveckling. Datainsamlingen sker genom djupintervjuer och deltagande observation. Huvuddelen av datamaterialet är insamlat och ett första utkast till delar av avhandlingen har diskuterats på seminarium.

Joakim Appelqvist, som har sin arbetsplats vid Institutionen för ekonomi och management, har under året ändrat inriktning på sitt avhandlingsarbete. Han har valt att

lämna sin studie av Blekinges strukturella omvandling för att i stället studera framväxten av den svenska telekomindustrin.

Uppdragsutbildningar

CTUP är, tillsammans med Institutionen för infrastruktur vid KTH, ansvarig för SABO:s årliga sommaruniversitet. Sommaruniversitetet som genomförs under en vecka i augusti har omkring 60 deltagare företrädesvis från allmännyttiga bostadsföretag. Kursen är uppdelad i två parallella linjer – högskolelinjen och managementlinjen – med delvis olika program. För de som går högskolelinjen avslutas kursen med en sammandragning i oktober, då kursdeltagarna tenterar kurslitteraturen och deras uppsatser seminariebehandlas. Godkänd tentamen och uppsats ger kursdeltagarna på högskolelinjen 5 högskolepoäng. För de som går management linjen avslutas kursen med en muntlig föredragning i slutet av veckan i augusti. Genomförd kurs på managementlinjen ger kursdiplom.

På uppdrag att Boverket har CTUP genomfört en kurs i "Att utreda i svenskt samhällsbyggande" för anställda vid myndigheten. Kursen hade 15 deltagare. Behöriga kursdeltagare som aktivt deltagit i kursen och som genomförde en kritisk analys av en utredning inom samhällsbyggande erhöll 5 högskolepoäng.

Tillsammans med Växjö universitet påbörjades under hösten en kurs i "Regional och lokal utveckling och tillväxt". Uppdragsgivare är Region Blekinge och Kommunförbundet Kronoberg. Kursen vände sig till kvalificerade handläggare/projektledare/-chefer inom lokal näringslivspolitik och regionalt utvecklingsarbete. Kursen har 23 deltagare. Behöriga deltagare som blir godkända på tentamen och som genomför ett projektarbete erhåller 10 högskolepoäng.

Övriga verksamheter

CTUP har vidarefört arbetet med att utarbeta ett förslag till forskningsprogram om strategisk miljöbedömning. Ett forskarseminarium där ca 20 forskare från hela landet deltog har anordnats. Utgångspunkten för seminariet var att utvecklingen av miljökonsekvensbedömning förutsätter kunskaper från forskning också från andra områden än miljöområdet. På seminariet behandlades frågor om hur alternativ hanteras i olika beslutssituationer och hur system skall utformas för att säkerställa att relevanta alternativ blir beaktade. Seminariet följdes upp med en ansökan till Formas som nu beviljat medel för en doktorand som skall arbeta med alternativ hanteras i strategiska miljökonsekvensanalyser.

Under året har också CTUP genomfört en nationell forskarkurs om "Management Innovation in Complex System". Kursen leddes av Dr. Andy Davies från Science Policy Research Unit vid University of Sussex. Kursen genomfördes under internationella former under en vecka i Karlskrona. Tio doktorander från tre svenska universitet och en högskola följde kursen.

CTUP har också i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet genomfört en internationell forskarutbildning om "Scenarios in Environmental Assessment, Compre-

ensive Planning and Regional Development". Kursen leddes av Lars Emmelin och samlade 12 doktorander från åtta universitet i Sverige och Estland.

Ekonomisk redovisning (1 000-tals kronor)

Intäkter	BTH	1 634
	Intressenter	400
	Uppdragsforskning	428
	Uppdragsutbildning	167

	Summa	2 629
Kostnader	Personalkostnader	1 843
	Extern personal	453
	Driftskostnader	172
	Högskoleavgift	162

	Summa	2 629

Publikationer

Blücher, Gösta *Deutsch-Swedisches Handbuch der Planungsbegriffe – tysk-svensk handbok för planeringsbegrepp*. Hannover, ARL 2001

Blücher, Gösta *Polsk-svensk handbok för planeringsbegrepp – Polsko-szwedzki podrecznik pojec z zakresu planowania przestrzennego*. NordRegio Report 2001:5

Gösta Blücher, Lars Emmelin & Jan-Evert Nilsson, *Planering i snabbväxande regioner – fallet K2K*. Boverket 2001

Cronehed, Johan, "Fysiska planerare i behärskandet av både estetik och etik". Ingår i J. Cronehed m. fl. *IT-profilen vid Fysisk Planering*. Blekinge Tekniska Högskola.

Emmelin, Lars, "Visioner - varför inte" I Skärbeck m. fl. *Planering för landskap*. Stad och land nr 166. SLU.

Emmelin, Lars, "Miljömål och indikatorer i SMB och fysisk planering. Utmaningar och fallor" I *Idédiskussion kring SMB i planering*. Boverket/Naturvårdsverket 2001.

Emmelin, Lars & Ingmarie Mileikowsky, *Spelet om 3G – ett förprojekt*. Blekinge Tekniska Högskola 2001

Nilsson, Jan-Evert, "Planeringens inträde i den virtuella världen" Ingår i J. Cronehed.. fl. *IT-profilen vid Fysisk Planering*. Blekinge Tekniska Högskola.

Nilsson, Jan-Evert, *The University as an Engine of Regional Transformation – The Swedish Case*. Bidrag till UNESCO-kongress om "Regional development in the knowledge society" i Barcelona, 2001

Nilsson, Jan-Evert & Jan-Inge Lind, *Regional Impact of Economic Integration in the Baltic Sea Area*. Blekinge Tekniska Högskola

Nilsson, Jan-Evert & Åke Uhlin, *Regionala Innovationssystem, En fördjupad kunskapsöversikt*. Blekinge Tekniska Högskola 2001

Nilsson, Jan-Evert & Anders Törnqvist, *The Effects of ICT on Communicative and Decision-making Rationalities in Urban Planning*. Bidrag till konferens om "Cities of Tomorrow" i Göteborg

Nilsson, Kristina, *Planering för hållbar utveckling – Dilemmat för kommunala översiktsplanerare*. Avhandling för licentiatexamen. Institutionen för Infrastruktur och Samhällsplanering, Kungliga Tekniska Högskolan.

Nilsson, Kristina, "Hållbar utveckling – dilemman för översiktsplanerarna". Ingår i E, Asplund & T. Hilding-Rydevik (red.) *Arena för hållbar utveckling – aktörer och processer*. Avd. för Regional Planering, Kungliga Tekniska Högskolan.

Nilsson, Kristina *Planning for Sustainable Development – Dilemmas for Local Authority Planners*. Artikel presenterat på ACSP-AESOP-PSA-ANZAP's kongress i Shanghai, Kina.